

Matko Botić

Živiela Utopia!

Ivan Vidić

Dolina ruža

Redatelj:

Krešimir Dolenčić

Dramsko kazalište Gavella

Premijera:

22. travnja 2010.

... Willy je bio trgovački putnik. A za trgovačkog putnika nema čvrstog oslonca u životu. On ne zabija čavle, ne tumači zakone, ne prepisuje lijek. On je sam čovjek daleko na pučini, a plovi na ljubaznom osmijehu i ulaštenim cipelama. (...) Nitko neka ne krivi ovog čovjeka. Trgovački putnik mora sanjati. To ide uz njegov rajon.

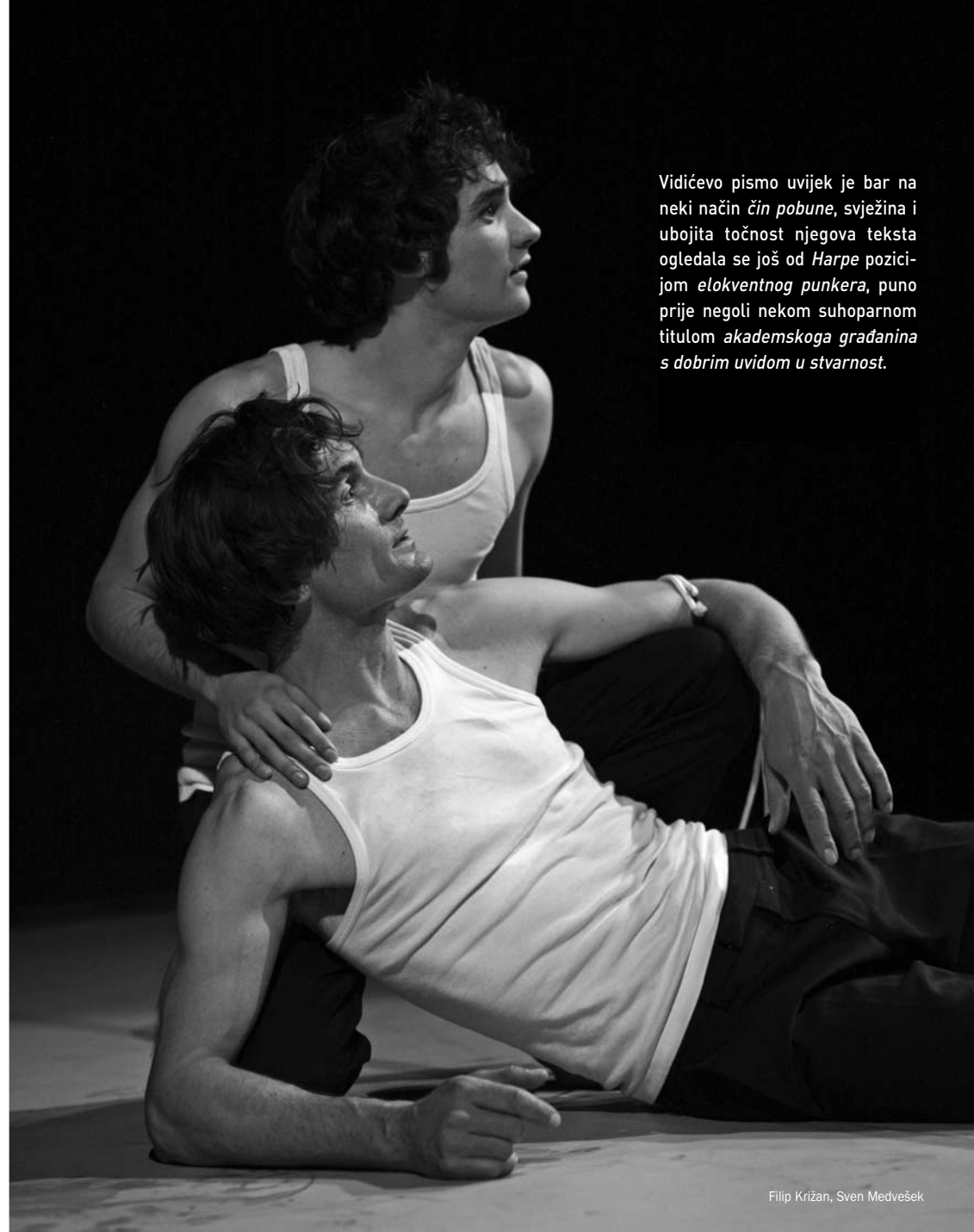
Arthur Miller, Smrt trgovačkog putnika

U Gavellinoj Dolini ruža protagonist Petar pojavljuje se odozdo, iz podrumskog mraka, a zatim vješto i odlučno pospremi sve opterećujuće materijalne stvari i sa scene ih pobaca dolje, ostajući sam na svjetlu. Petar je bankar, on i njegova obitelj žive u i od materijalnog svijeta, to što radi je neshvatljivo i čudno iako mu na licu titra neki zlokobni mir. Sve je u toj priči jasno već s uvodnom scenom, nesreća o kojoj se govori precizno je definirana u prve koreografirane dvije minute. Ostatak predstave pokušava ocrtati omjere te suvremene konzumerističke nesreće, u kojoj osjećaš po onom što posjeduješ. Koliko duboko se u tu osjetljivu dihotomiju može

uvući institucionalni mainstream teatar u jednoj repertoarnoj, bogato opremljenoj predstavi?

Ivan Vidić u vlastitim dramama savršeno je znao ocrtati *Zeitgeist* i locirati *neprijatelja*, a *Dolina ruža* svijetli je primjer dramskog teksta koji savršeno korespondira s novonastalim društvenim okolnostima, istodobno ne iznevjeravajući pisca, Vidićevo pismo uvijek je bar na neki način *čin pobune*, svježina i ubojita točnost njegova teksta ogledala se još od *Harpe* pozicijom *elokventnog punkera*, puno prije negoli nekom suhoparnom titulom *akademskoga građanina s dobrim uvidom u stvarnost*. Takva pozicija, kojoj se u hrvatskoj dramatici potpuno drugačijom poetikom približio jedino Filip Šovagović, otvara prostor za nekoliko začudno kontrastnih obilježja njegova stila. Vidićev opus karakterizira snažna, gotovo pretenciozna želja za umjetnički relevantnim prikazom neuralgičnih točaka društva i vremena, ali u isto vrijeme kroz to pismo kulja

Vidićevo pismo uvijek je bar na neki način *čin pobune*, svježina i ubojita točnost njegova teksta ogledala se još od *Harpe* pozicijom *elokventnog punkera*, puno prije negoli nekom suhoparnom titulom *akademskoga građanina s dobrim uvidom u stvarnost*.

nezaobilazna ironija koja mu ne dopušta da sebe i vlastite likove shvaća pretjerano ozbiljno. Taj kontrast ogleđa se i u načinu pisanja – groteskno oblikovani karakteri zatečeni u melodramatskim odnosima, poetski ekskursi u metafiziku spuštenu na zemlju alanfordovskim humorom, tople poruke na granici patetike ušancene između dviju društvenih provokacija, konstante su tih osebjnih drama koje je rijetko tko znao primjereno postaviti na scenu.

Piščeva donkihotska borba s unutarnjim i vanjskim neprijateljima morala je u 21. stoljeću naći nove mete, on je kao i Mate Matišić morao iznaći manevarski prostor u kojem se od krvavog Balkana devedesetih prelazi u blagodatni sveprisutnog divljeg kapitalizma. Nakon eksplozivnog odnosa seksa i novca u *Harpi*, izgubljenih *djevojaka na kraju noćnog provoda* u *Groznicu*, vatrenih katolika koji ne pobacuju ni u slučaju najizravnijeg incesta iz *Ospica* i odrastanja uz soundtrack PTSP-a iz *Velikog bijelog zeca*, protiv čega sada i ovdje treba usmjeriti bojevo streljivo *čina pobune*? Odgovor je svima poznat, a ponajviše dramatičaru koji nakon *Života u snjani banane*, nedavno praižvedenog u Virovitici, drugi put zasijeca u gnojno tkivo gospodarske kule od karata *male zemlje za velike dugove*, s puno boljim rezultatom. Predložak za virovitičku predstavu ponešto je plošan i skicozan dramalet o neljudskoj cijeni jedne tipične hrvatske privatizacijske priče, a s *Dolinom ruža* Vidić ide dalje, pitajući se što bi se dogodilo kad bi samo jedan od vojnika *Tranzicijske narodne armije* postupio onako kako nitko ne očekuje.

Vidićev Petar u *Dolini ruža* bankar je na čijim plećima leži velika odgovornost, on priprema vlastitu banku za spajanje s ogromnim i moćnim stranim konzorcijem. Na vrhuncu toga ponositog posla ispunjenog krivotvorenjima dokumenata, skrivanjima dugova i ostalim pripremnim radnjama za posao koji će svima donijeti blagostanje, Petar odlučuje glasno reći kako je *car gol* i nestaje sa svim materijalnim dobrima, ostavljajući svoju banku i svoju obitelj bez novca, samim time i bez razloga za postojanje. Njegov čin pobune autodestruktivan je, ali i neizbježan, on je na prvi pogled starinski tragični junak koji, Hegelovim riječima, *djeluje u interesu etičke potvrde uistinu bitnih tvrdnji*, ali njegova patetična gesta suvremena je baš zbog svoje anarhoidne različitosti. U distopijskom vremenu u kojem je dopušteno sve ako se ne dovode u pitanje usta-

ljeni centri moći, jedan poludjeli bankar može učiniti više negoli stotinu antiglobalista, bijesnih koliko i bespomoćnih. Praizvedbu *Doline ruža* režirao je Krešimir Dolenčić u Dramskom kazalištu Gavella, gdje se Vidićev Petar našao u društvu sa svojim imenjacom Peerom, koji također u *kretanju pokušava nadoknaditi ono što je izgubljeno u prostoru*. *Dolina ruža* slijedi Ibsenova *Peera Gynta* po datumu premijere, ali i s nekim režijskim rješenjima, prvenstveno s konceptom u kojem se prvotna ludistička zaigranost razgobljenoga svijeta prekida sa završnim stiliziranim, utišanim bijegom u metafiziku. Pritom, naravno, Dolenčić nikoga ne kopira, nego samo slijedi putokaze upisane u dramski tekst koji se kao i cijeli Vidićev opus dosljedno opire životu na sceni. Kako u teatarski sustav znakova prenijeti tu začudnu cjelinu koja se svađa sama sa sobom, ostala je nažalost djelomična zagonetka i za redatelja koji je s *Ospicama* u Gavelli 1997. dao jednu od uvjerljivijih odgonetki tog problema u izvedbenoj povijesti Vidićevih drama.

Ključna nedaća Dolenčićeve postavke *Doline ruža* leži u činjenici da je ta drama, spomenimo to po tko zna koji put, eklatantan primjer dramske pobune. Pobune protiv ozakonjene nepravde, glas protiv korumpiranosti vlasti, krik protiv naroda koji čine ovce. Takva dramska pobuna jednostavno traži primjerenu kazališnu nadogradnju, koja se ne smije zadržati na maštovitom mizanscenu, vrlo dobrim glumačkim kreacijama i mnoštvu impresivnih režijskih rješenja. Dolenčić je nakon *Gradanina plemića* u HNK-u i s *Dolinom ruža* pokazao da je u formi, a i prije toga znalo se da je riječ o duhovitom i maštovitom redatelju koji spada u najpouzdanije izdanke visokoga hrvatskog mainstreama. Ali u njegovoj režiji Vidićeva teksta dramska pobuna ni u jednom trenutku ne postaje imanentno kazališna, njegovi dobro skrojeni prizori duhoviti su i pitki, ali ne ponavljaju onaj intenzitet uzdignutog srednjeg prsta prema publici kojoj su namijenjeni pa se sve skupa od dramskoga *konkretnog* prečesto spušta do scenskoga *korektnog*.

Dolenčiću se ipak ne može zanijekati predan rad sa zainteresiranim glumačkim ansamblom, u kojem je nekolicina glumaca osmislila kreacije vrijedne pamćenja. Prije svih treba spomenuti predanog i koncentriranog Svena

Dolenčić je nakon *Gradanina plemića* u HNK-u i s *Dolinom ruža* pokazao da je u formi, a i prije toga znalo se da je riječ o duhovitom i maštovitom redatelju koji spada u najpouzdanije izdanke visokoga hrvatskog mainstreama.

Anja Šovagović Despot

Enes Vejzović Petrova prijatelja Vladimira igra duhovito, kao da Bela Lugosi tumači Horacija u nekom trash Hamletu

Anja Šovagović Despot, Enes Vejzović, Iva Visković, Filip Križan, Judita Franković

Iva Visković, Anja Šovagović Despot, Filip Križan, Judita Franković

Medveška u iznimno složenoj glavnoj ulozi, koji se s Petrovim proturječijima bori svim raspoloživim glumačkim sredstvima, od pogođeno povišene, groteskne stilizacije lika do maštovitoga scenskog pokreta kojim se poput novovjekog Williija Lomana s mnoštvom kofera sappleće o tranzicijsku zbilju oko njega. Dramski najslabiji dijelovi teksta ponešto su klišeizirani prizori rasapa Petrove obitelji, ali u tim trenucima stvar spašavaju tumači likova, prije svega Anja Šovagović Despot kao Petrova supruga Lujza, koja majstorski disciplinirano i vrlo duhovito dozira izlete u histeriju žene na rubu živčanoga sloma. Judita Franković držanjem je tijela i hodom dojmljivo ocrta kćer kojoj se cijela ta strka za novcem neskriveno gadi, Filip Križan nakon grčevite uloge u *Alabami* vrlo je opušten i uvjerljiv kao adolescent koji je čvrsto naumio novcem nadoknaditi manjak ljubavi, a Iva Visković nešto je manje uspješna u nezahvalnoj, stereotipnoj ulozi praznoglave tinejdžerice. Barbara Nola Petrovu ljubavnicu Ines igra kao poniženu ženu s precizno određenom mjerom očaja, njezina pridružena članica obitelji dirljivo je emocionalno raspadnuta, ali ne i patetična zbog sveprisutnoga ironijskog odmaka koji Nola vješto inkorporira u vlastiti lik. Enes Vejzović Petrova prijateljica Vladimira igra duhovito, kao da Bela Lugosi tumači Horacija u nekom trash

Hamletu, a Zoran Gogić tek je mjestimično postizao demonoliku crtu predstavnika moći koja je tom karakteru bila prijeko potrebna. Đorđe Kukuljica, Ana Kvrđić, Dragoljub Lazarov te Filip Šovagović kao *deux ex birtia* premalo su na sceni da bi se glumački nametnuli u značajnijoj mjeri, a treba istaknuti i kostimografski rad Ane Savić Gecan, posebno primijećen u završnoj metafizičkoj halucinaciji, te suzdržanu, ali vrlo efektanu scenografiju Dinke Jeričević. U predstavi se efektom pjesmom pojavljuje i mladi riječki alternativni bend One Piece Puzzle, čiji je angažman naslućivao i ponešto nekonvencionalniji tretman dramskoga predloška, što se nažalost nije dogodilo. U Vidićevoj ranijoj drami *Octopussy* pojavljuje se natpis na kojem piše "Živiela Utopia", korijenskim pravopisom s karakterističnim "ušima" na slovu U. Ta gorko-slatka besmislica najbolji je putokaz za *Dolinu ruža*, bajno mjesto koje zabludjela gomila traži na krivim stazama i pogrešnim putevima, bez ikakve nade u sretan ishod putovanja. *Gavellina* praznoglava najnovijeg Vidićeva teksta opisu tog puta u ništavilo tek je zanatski vješta ilustrativna popudbina, ali kad se uzme u obzir kako je sve taj dramatičar dosad prolazio na hrvatskim kazališnim scenama, ni to nije mala stvar.

Anja Šovagović Despot

Odgovor je svima poznat, a ponajviše dramatičaru koji nakon *Života u sjeni banane*, nedavno praizvedenog u Virovitici, drugi put zasijeca u gnojno tkivo gospodarske kule od karata *male zemlje za velike dugove*, s puno boljim rezultatom.